

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 26ης Φεβρουαρίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Άρθρο 13 ΣΛΕΕ – Καλή μεταχείριση των ζώων – Κανονισμός (ΕΚ) 1099/2009 – Προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους – Ιδιαίτερες μέθοδοι σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους – Κανονισμός (ΕΚ) 834/2007 – Άρθρο 3 και άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο viii – Συμβατότητα με τη βιολογική παραγωγή – Κανονισμός (ΕΚ) 889/2008 – Άρθρο 57, πρώτο εδάφιο – Λογότυπο βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Στην υπόθεση C-497/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour administrative d'appel de Versailles (διοικητικό εφετείο Βερσαλλιών, Γαλλία) με απόφαση της 6ης Ιουλίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 10 Ιουλίου 2017, στο πλαίσιο της δίκης

Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (OABA)

κατά

Ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation,

Bionoor SARL,

Ecocert France SAS,

Institut national de l'origine et de la qualité (INAO),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, Πρόεδρο, R. Silva de Lapuerta, Αντιπρόεδρο, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, F. Biltgen, K. Jürimäe και Κ. Λυκούργο, προέδρους τμήματος, J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen, D. Šváby (εισηγητή), C. Vajda και S. Rodin, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Wahl

γραμματέας: V. Giacobbo-Peyronnel, διοικητική υπάλληλος,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 19ης Ιουνίου 2018,

– το Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (OABA), εκπροσωπούμενο από τον A. Monod, avocat,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

- η Biooor SARL, εκπροσωπούμενη από τον N. Gardères, avocat,
- ο Ecocert France SAS, εκπροσωπούμενος από τον D. de Laforcade, avocat,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους D. Colas και S. Horrenberger, καθώς και από την E. de Moustier,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Γ. Κανελλόπουλο και την Α. Βασιλοπούλου,
- η Νορβηγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Dalheim Jacobsen, καθώς και από τους T. Bjerre Leming και D. Sørliie Lund,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A. Bouquet και A. Lewis, καθώς και από την B. Eggers,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 13 ΣΛΕΕ, του κανονισμού (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 2007, για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 (ΕΕ 2007, L 189, σ. 1), του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 της Επιτροπής, της 5ης Σεπτεμβρίου 2008, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού 834/2007 (ΕΕ 2008, L 250, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 271/2010, της 24ης Μαρτίου 2010 (ΕΕ 2010, L 84, σ. 19) (στο εξής: κανονισμός 889/2008), καθώς και του κανονισμού (ΕΚ) 1099/2009 του Συμβουλίου, της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους (ΕΕ 2009, L 303, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του σωματείου Oeuvre d'Assistance aux Bêtes d'Abattoirs (στο εξής: σωματείο OABA), αφενός, και του ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation (Υπουργού Γεωργίας και Τροφίμων, στο εξής: Υπουργός Γεωργίας), της Biooor SARL, του Ecocert France SAS (στο εξής: Ecocert) και του Institut national de l'origine et de la qualité (Εθνικού Ινστιτούτου Προέλευσης και Ποιότητας, στο εξής: INAO), αφετέρου, σχετικά με αίτηση του σωματείου OABA για την απαγόρευση της διαφήμισης και εμπορίας προϊόντων βοείου κρέατος με το σήμα «Tendre France», τα οποία πιστοποιούνται ως «χαλάλ» και φέρουν την ένδειξη «βιολογική γεωργία» (στο εξής: ένδειξη «βιολογική γεωργία»).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός 834/2007

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 και 3 του κανονισμού 834/2007 έχουν ως εξής:
«(1) Η βιολογική παραγωγή είναι ένα συνολικό σύστημα διαχείρισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και παραγωγής τροφίμων, το οποίο συνδυάζει βέλτιστες περιβαλλοντικές πρακτικές, υψηλό βαθμό βιοποικιλότητας, τη διατήρηση των φυσικών πόρων, την εφαρμογή υψηλού επιπέδου

προτύπων στη μεταχείριση των ζώων και παραγωγή που ανταποκρίνεται στην προτίμηση ορισμένων καταναλωτών σε προϊόντα που παράγονται με φυσικές ουσίες και διεργασίες. Ως εκ τούτου, οι βιολογικές μέθοδοι παραγωγής επιτελούν διττό κοινωνικό ρόλο, αφενός τροφοδοτώντας μια ειδική αγορά που καλύπτει την καταναλωτική ζήτηση βιολογικών προϊόντων και, αφετέρου, προσφέροντας δημόσια αγαθά που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και της καλής διαβίωσης των ζώων, καθώς και στην αγροτική ανάπτυξη.

[...]

(3) Το [νομικό πλαίσιο της Ένωσης] που διέπει τον κλάδο της βιολογικής παραγωγής θα πρέπει να αποσκοπεί στη διασφάλιση του θεμιτού ανταγωνισμού και της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς βιολογικών προϊόντων, καθώς και στη διατήρηση και τη δικαίωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στα προϊόντα με ετικέτα που δηλώνει ότι είναι βιολογικά. Θα πρέπει επιπλέον να έχει ως στόχο τη δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα επιτρέψουν στον συγκεκριμένο κλάδο να προοδεύσει ανάλογα με την εξέλιξη της παραγωγής και της αγοράς.»

4 Το άρθρο 1 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Σκοπός και πεδίο εφαρμογής», ορίζει τα εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός παρέχει τη βάση για την αειφόρο ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής με παράλληλη εξασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, διασφάλιση του θεμιτού ανταγωνισμού, εξασφάλιση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και προστασία των συμφερόντων τους.

Ο παρών κανονισμός ορίζει κοινούς στόχους και αρχές προς υποστήριξη των κανόνων που θεσπίζονται δυνάμει του παρόντος κανονισμού σχετικά με:

- α) όλα τα στάδια παραγωγής, παρασκευής και διανομής βιολογικών προϊόντων και τους σχετικούς ελέγχους·
- β) τη χρήση, στην επισήμανση και στη διαφήμιση, ενδείξεων που αναφέρονται στη βιολογική παραγωγή.

[...]

3. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται για κάθε επιχείρηση που συμμετέχει στις δραστηριότητες οιαδήποτε σταδίου παραγωγής, παρασκευής και διανομής προϊόντων που αναφέρονται στην παράγραφο 2.

[...]

4. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται με την επιφύλαξη άλλων [διατάξεων του δικαίου της Ένωσης] ή εθνικών διατάξεων, σύμφωνα με το [δίκαιο της Ένωσης] για τα προϊόντα που καθορίζονται στο παρόν άρθρο, όπως διατάξεις που διέπουν την παραγωγή, την παρασκευή και την εμπορία, την επισήμανση και τον έλεγχο, καθώς και τη νομοθεσία για τα τρόφιμα και τη διατροφή των ζώων.»

5 Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

- α) “βιολογική παραγωγή”: η χρήση της μεθόδου παραγωγής σύμφωνα με τους κανόνες που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό σε όλα τα στάδια παραγωγής, παρασκευής και διανομής·

β) “στάδια παραγωγής, παρασκευής και διανομής”: κάθε στάδιο από την πρωτογενή παραγωγή βιολογικού προϊόντος, συμπεριλαμβανομένης και αυτής, έως και την αποθήκευση, τη μεταποίηση, τη μεταφορά, την πώληση ή τον εφοδιασμό του τελικού καταναλωτή, συμπεριλαμβανομένων, ανάλογα με την περίπτωση, των δραστηριοτήτων επισήμανσης, διαφήμισης, εισαγωγής, εξαγωγής και υπεργολαβίας·

[...]

θ) “παρασκευή”: οι εργασίες διατήρησης ή/και μεταποίησης βιολογικών προϊόντων (συμπεριλαμβανομένων της σφαγής και του τεμαχισμού, στην περίπτωση των κτηνοτροφικών προϊόντων), καθώς και η συσκευασία, η επισήμανση ή/και οι μεταβολές στη σχετική με τη βιολογική μέθοδο παραγωγής επισήμανση·

[...]».

6 Το άρθρο 3 του ως άνω κανονισμού καθορίζει τους στόχους της βιολογικής παραγωγής ως ακολούθως:

«Η βιολογική παραγωγή επιδιώκει τους ακόλουθους γενικούς στόχους:

α) τη δημιουργία ενός συστήματος αειφόρου διαχείρισης της γεωργίας το οποίο:

[...]

iv) ανταποκρίνεται σε υψηλού επιπέδου πρότυπα μεταχείρισης των ζώων και, ειδικότερα, ικανοποιεί τις ιδιαίτερες ανάγκες συμπεριφοράς των διαφόρων ειδών ζώων·

[...]

γ) την παραγωγή ευρείας ποικιλίας τροφίμων και άλλων γεωργικών προϊόντων που να ανταποκρίνεται στην καταναλωτική ζήτηση για προϊόντα παραγόμενα με διεργασίες που δεν βλάπτουν το περιβάλλον, την ανθρώπινη υγεία, την υγεία των φυτών και των ζώων και τις συνθήκες διαβίωσής τους.»

7 Το άρθρο 5 του κανονισμού 834/2007, το οποίο επιγράφεται «Ειδικές αρχές που εφαρμόζονται στη γεωργία», ορίζει στο στοιχείο η' ότι η βιολογική γεωργία βασίζεται στην ειδική αρχή που συνίσταται στη «διατήρηση υψηλού επιπέδου συνθηκών διαβίωσης των ζώων, το οποίο ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των συγκεκριμένων ειδών».

8 Το άρθρο 14 του κανονισμού αυτού, το οποίο αφορά τους «[κ]ανόνες ζωικής παραγωγής», ορίζει στην παράγραφο 1:

«Για τη ζωική παραγωγή, επιπλέον των γενικών κανόνων γεωργικής παραγωγής που καθορίζονται στο άρθρο 11, ισχύουν οι ακόλουθοι κανόνες:

[...]

β) ως προς τις κτηνοτροφικές πρακτικές και τις συνθήκες σταβλισμού:

[...]

viii) η ταλαιπωρία των ζώων, συμπεριλαμβανομένου του ακρωτηριασμού τους, περιορίζεται στο ελάχιστο, σε ολόκληρο τον κύκλο ζωής τους συμπεριλαμβανομένης της στιγμής της σφαγής·

[...]».

- 9 Το άρθρο 25 του εν λόγω κανονισμού, σχετικά με τα «Λογότυπα βιολογικής παραγωγής», προβλέπει τα εξής:

«1. Το [λογότυπο βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης] μπορεί να χρησιμοποιείται στην επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση προϊόντων που πληρούν τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού.

Το [λογότυπο βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης] δεν χρησιμοποιείται στην περίπτωση προϊόντων και τροφίμων μετατροπής που αναφέρονται στο άρθρο 23 παράγραφος 4 στοιχεία β) και γ).

2. Τα εθνικά και τα ιδιωτικά λογότυπα μπορούν να χρησιμοποιούνται στην επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση προϊόντων που πληρούν τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού.

3. Σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 37 παράγραφος 2, η Επιτροπή θεσπίζει ειδικά κριτήρια για την παρουσίαση, τη σύνθεση, το μέγεθος και το σχέδιο του [λογότυπου βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης].»

Ο κανονισμός 889/2008

- 10 Η αιτιολογική σκέψη 10 του κανονισμού 889/2008 διευκρινίζει ότι μια από τις προτεραιότητες της βιολογικής κτηνοτροφίας είναι να «εξασφαλίζ[ει] υψηλό επίπεδο όσον αφορά την καλή μεταχείριση των ζώων».

- 11 Το άρθρο 57 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Λογότυπος βιολογικής παραγωγής της ΕΕ», προβλέπει τα εξής:

«Σύμφωνα με το άρθρο 25 παράγραφος 3 του κανονισμού [834/2007], ο λογότυπος βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής “λογότυπος βιολογικής παραγωγής της ΕΕ”) είναι σύμφωνος με το υπόδειγμα του παραρτήματος XI μέρος Α του παρόντος κανονισμού.

Ο λογότυπος βιολογικής παραγωγής της ΕΕ χρησιμοποιείται μόνο εάν το σχετικό προϊόν παράγεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του κανονισμού [2092/91] και των εκτελεστικών κανονισμών του ή του κανονισμού [834/2007], καθώς και τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού.»

Ο κανονισμός 1099/2009

- 12 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 4, 18, 20, 24 και 43 του κανονισμού 1099/2009 έχουν ως εξής:

«(2) Η θανάτωση μπορεί να προκαλέσει πόνο, αγωνία, φόβο και άλλου είδους ταλαιπωρία στα ζώα ακόμη και υπό τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές συνθήκες. Ορισμένες από τις εργασίες που αφορούν τη θανάτωση ενδέχεται να προκαλούν άγχος στο ζώο, κάθε δε τεχνική αναισθητοποίησης παρουσιάζει μειονεκτήματα. Οι υπεύθυνοι επιχείρησης ή οποιοδήποτε άτομο συμμετέχει στη θανάτωση ζώων θα πρέπει να λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να αποτρέπουν τον πόνο, και να περιορίζουν την αγωνία και την ταλαιπωρία των ζώων κατά τη σφαγή ή τη θανάτωση, λαμβάνοντας υπόψη τις βέλτιστες πρακτικές του τομέα και τις μεθόδους που επιτρέπονται από τον παρόντα κανονισμό. Επομένως, ο πόνος, η αγωνία και η ταλαιπωρία των ζώων θα πρέπει να θεωρούνται ως δυνάμενα να αποφευχθούν όταν οι υπεύθυνοι επιχείρησης ή οποιοδήποτε άτομο συμμετέχει στη θανάτωση ζώων παραβιάζουν κάποια από τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού ή χρησιμοποιούν επιτρεπόμενες μεν πρακτικές οι οποίες όμως δεν συνάδουν πλέον με τις πιο πρόσφατες εξελίξεις της τεχνολογίας του κλάδου, προκαλώντας εξ αμελείας ή εκ προθέσεως, πόνο, αγωνία ή ταλαιπωρία στα ζώα.

[...]

- (4) Η καλή μεταχείριση των ζώων είναι [...] αξία [της Ένωσης] που αποτυπώνεται στο πρωτόκολλο αριθ. 33 για την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων που επισυνάπτεται στη συνθήκη [EK] [...]. Η προστασία των ζώων κατά τη σφαγή ή τη θανάτωσή τους είναι ζήτημα που απασχολεί την κοινή γνώμη αφού επηρεάζει τη στάση των καταναλωτών απέναντι στα γεωργικά προϊόντα. Επιπλέον, η βελτίωση της προστασίας των ζώων κατά τη σφαγή συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας του κρέατος και έχει έμμεσο θετικό αντίκτυπο στην ασφάλεια των εργαζομένων στα σφαγεία.

[...]

- (18) Η παρέκκλιση από την υποχρέωση αναισθητοποίησης σε περιπτώσεις σφαγής σε σφαγεία στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων έχει θεσπιστεί από την οδηγία 93/119/EK [του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1993, για την προστασία των ζώων κατά τη σφαγή ή/και τη θανάτωσή τους (ΕΕ 1993, L 340, σ. 21)]. Επειδή οι [...] διατάξεις [του δικαίου της Ένωσης] που ισχύουν για τη σφαγή στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων έχουν μεταφερθεί με διαφορετικό τρόπο στις εθνικές νομοθεσίες, ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο, και δεδομένου ότι οι εθνικοί κανόνες λαμβάνουν υπόψη πτυχές που υπερβαίνουν τον σκοπό του παρόντος κανονισμού, είναι σκόπιμο να διατηρηθεί μεν η παρέκκλιση από την υποχρέωση αναισθητοποίησης πριν από τη σφαγή, αλλά να παρασχεθεί κάποιο περιθώριο επικουρικότητας σε κάθε κράτος μέλος. Κατά συνέπεια, ο παρών κανονισμός σέβεται το δικαίωμα της ελευθερίας θρησκείας, καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκευύματος ή των πεποιθήσεων του ατόμου με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές, όπως αυτό κατοχυρώνεται από το άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

[...]

- (20) Πολλές μέθοδοι θανάτωσης είναι επώδυνες για τα ζώα. Επομένως, η αναισθητοποίηση είναι απαραίτητη προκειμένου να προκαλείται απώλεια αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας πριν από τη θανάτωση ή κατά τη διάρκειά της. Η μέτρηση της απώλειας της αισθητηριακής αντίληψης και της ευαισθησίας ενός ζώου είναι πολύπλοκη διαδικασία και πρέπει να εκτελείται μέσω επιστημονικά εγκεκριμένης μεθοδολογίας. Ωστόσο, πρέπει να εφαρμόζεται παρακολούθηση μέσω δεικτών, ώστε να αξιολογείται η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας στην πράξη.

[...]

- (24) Ανάλογα με τον τρόπο χρήσης τους κατά τη διαδικασία σφαγής ή θανάτωσης, ορισμένες μέθοδοι αναισθητοποίησης μπορούν να επιφέρουν τον θάνατο των ζώων με τρόπο που δεν προκαλεί πόνο και ελαχιστοποιεί την αγωνία ή την ταλαιπωρία του ζώου. Άλλες μέθοδοι αναισθητοποίησης ενδέχεται να μην επιφέρουν το θάνατο και τα ζώα ενδέχεται να ανακτούν την αισθητηριακή τους αντίληψη ή ευαισθησία κατά τα επακόλουθα οδυνηρά στάδια της διαδικασίας. Επομένως, οι μέθοδοι αυτές θα πρέπει να συμπληρώνονται από άλλες τεχνικές που επιφέρουν βέβαιο θάνατο πριν από την ανάνηψη των ζώων. Επομένως, έχει ουσιώδη σημασία να διευκρινιστούν οι μέθοδοι αναισθητοποίησης που πρέπει να συμπληρώνονται με μέθοδο θανάτωσης.

[...]

- (43) Η σφαγή χωρίς αναισθητοποίηση προϋποθέτει ότι ο λαιμός του ζώου κόβεται με ακρίβεια με αιχμηρό μαχαίρι ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο η ταλαιπωρία του. Επιπλέον, η απουσία μηχανικής ακινητοποίησης μετά την τομή ενδέχεται να επιβραδύνει τη διαδικασία αφαιμάξης παρατείνοντας χωρίς λόγο την ταλαιπωρία των ζώων. Τα βοοειδή και τα αιγοπρόβατα είναι τα

συνηθέστερα είδη ζώων που σφάζονται με τη διαδικασία αυτήν. Επομένως, τα μηρυκαστικά που σφάζονται χωρίς αναισθητοποίηση θα πρέπει να ακινητοποιούνται ατομικά και με μηχανικά μέσα.»

- 13 Κατά το άρθρο 2 του κανονισμού 1099/2009, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί»:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[...]

στ) “αναισθητοποίηση”: κάθε μέθοδος που εφαρμόζεται σκόπιμα και επιφέρει απώλεια της αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας, χωρίς πόνο, συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε μεθόδου καταλήγει σε ακαριαίο θάνατο·

ζ) “λατρευτικός τύπος”: σειρά πράξεων που σχετίζονται με τη σφαγή ζώων και προβλέπονται από μια θρησκεία·

[...]».

- 14 Το άρθρο 3 του κανονισμού αυτού, το οποίο επιγράφεται «Γενικές απαιτήσεις σχετικά με τη θανάτωση και τις σχετικές εργασίες», ορίζει στην παράγραφο 1:

«Τα ζώα προφυλάσσονται από κάθε είδους πόνο, αγωνία ή ταλαιπωρία που μπορεί να αποφευχθεί, κατά τη θανάτωση και τις σχετικές εργασίες.»

- 15 Το άρθρο 4 του εν λόγω κανονισμού, σχετικά με τις «[μεθόδους] αναισθητοποίησης», προβλέπει τα εξής:

«1. Τα ζώα θανατώνονται μόνο μετά από αναισθητοποίηση σύμφωνα με τις μεθόδους και τις ειδικές απαιτήσεις για την εφαρμογή των μεθόδων αυτών, όπως προβλέπονται στο παράρτημα I. Η απώλεια αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας διατηρείται μέχρι το θάνατο του ζώου.

Οι μέθοδοι του παραρτήματος I οι οποίες δεν καταλήγουν σε ακαριαίο θάνατο (εφεξής καλούμενες “απλή αναισθητοποίηση”) ακολουθούνται, το ταχύτερο δυνατόν, από διαδικασία που εξασφαλίζει το θάνατο, όπως αφαίμαξη, καταστροφή του κεντρικού νευρικού συστήματος, ηλεκτροπληξία ή παρατεταμένη έκθεση σε ανοξία.

[...]

4. Για τα ζώα που υποβάλλονται σε ιδιαίτερες μεθόδους σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους, δεν εφαρμόζονται οι απαιτήσεις της παραγράφου 1, υπό την προϋπόθεση ότι η σφαγή διενεργείται σε σφαγείο.»

Το γαλλικό δίκαιο

- 16 Το άρθρο L. 641-13 του code rural et de la pêche maritime (κώδικα γεωργίας και θαλάσσιας αλιείας), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο για τη διαφορά της κύριας δίκης χρόνο, προβλέπει τα εξής:

«Μπορούν να φέρουν την ένδειξη “βιολογική γεωργία” τα γεωργικά προϊόντα, μεταποιημένα ή μη, που πληρούν τις απαιτήσεις της νομοθεσίας [της Ένωσης] σχετικά με τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων ή, κατά περίπτωση, τις προϋποθέσεις που τίθενται από τις προδιαγραφές που έχουν εγκριθεί με απόφαση του ή των ενδιαφερομένων υπουργών κατόπιν πρότασης του [INAO]».

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 17 Στις 24 Σεπτεμβρίου 2012, το σωματείο OABA υπέβαλε στον Υπουργό Γεωργίας αίτηση, ζητώντας να παύσει η διαφήμιση και η εμπορία μπιφτεκιών από βοδινό κιμά με το σήμα «Tendre France», τα οποία έχουν πιστοποιηθεί ως «χαλάλ» και φέρουν την ένδειξη «βιολογική γεωργία», η οποία προβλέπεται στο άρθρο L. 641-13 του κώδικα γεωργίας και θαλάσσιας αλιείας και χορηγείται από τον Ecocert, οργανισμό πιστοποίησης ιδιωτικού δικαίου που δραστηριοποιείται για λογαριασμό και υπό την εποπτεία του ΙΝΑΟ. Την ίδια ημέρα, ζήτησε από το ΙΝΑΟ να απαγορεύσει τη χρήση της ως άνω ένδειξης σε περίπτωση που πρόκειται για βόειο κρέας που προέρχεται από ζώα τα οποία εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση.
- 18 Επειδή οι αιτήσεις αυτές απορρίφθηκαν σιωπηρά, το σωματείο OABA άσκησε, με δικόγραφο της 23ης Ιανουαρίου 2013, αίτηση ακυρώσεως λόγω υπέρβασης εξουσίας ενώπιον του Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας, Γαλλία).
- 19 Με απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2014, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) έκρινε μεταξύ άλλων, αφενός, όσον αφορά την αίτηση του σωματείου OABA για την ακύρωση της σιωπηρής άρνησης του Υπουργού Γεωργίας και του ΙΝΑΟ να απαγορεύσουν τη χρήση της ένδειξης «βιολογική γεωργία» για τα προϊόντα βοείου κρέατος που προέρχονται από ζώα που εσφάγησαν χωρίς αναισθητοποίηση, ότι το δίκαιο της Ένωσης καθόρισε κατά τρόπο εξαντλητικό τους κανόνες σχετικά με τη βιολογική παραγωγή βοοειδών, χωρίς να παραπέμπει στην έκδοση νομοθετικών κειμένων εφαρμογής από τα κράτη μέλη και χωρίς τέτοια κείμενα να καθίστανται αναγκαία για την πλήρη αποτελεσματικότητά του. Επομένως, η γαλλική κανονιστική εξουσία δεν είναι αρμόδια να θεσπίσει εθνικές διατάξεις που επαναλαμβάνουν, διευκρινίζουν ή συμπληρώνουν το δίκαιο της Ένωσης. Το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) απέρριψε κατά συνέπεια το αίτημα του σωματείου OABA.
- 20 Αφετέρου, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) έκρινε ότι η αίτηση του σωματείου αυτού με αντικείμενο την ακύρωση της σιωπηρής άρνησης του Ecocert να λάβει, κατ' εφαρμογήν του κανονισμού 834/2007, μέτρα για την παύση της διαφήμισης και της εμπορίας των προϊόντων με το σήμα «Tendre France» τα οποία έχουν πιστοποιηθεί ως «χαλάλ» και φέρουν την ένδειξη «βιολογική γεωργία» δεν μπορούσε να υποβληθεί στην κρίση του σε πρώτο και τελευταίο βαθμό. Κατά συνέπεια, παρέπεμψε το σκέλος αυτό της υπόθεσης στο tribunal administratif de Montreuil (διοικητικό πρωτοδικείο Montreuil, Γαλλία).
- 21 Με απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, το tribunal administratif de Montreuil (διοικητικό πρωτοδικείο Montreuil) απέρριψε την αίτηση αυτή.
- 22 Το σωματείο OABA άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του cour administrative d'appel de Versailles (διοικητικού εφετείου Βερσαλλιών, Γαλλία). Προς στήριξη της εφέσεως αυτής, προβάλλει ότι η ένδειξη «βιολογική γεωργία» δεν μπορεί να τίθεται επί προϊόντων που προέρχονται από ζώα τα οποία εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, καθότι μια τέτοια μέθοδος σφαγής δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση για «υψηλού επιπέδου πρότυπα μεταχείρισης των ζώων», που θέτουν τα άρθρα 3 και 5 του κανονισμού 834/2007.
- 23 Υποστηρίζει επίσης ότι, μολονότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/2009 επιτρέπει την παρέκκλιση από την αρχή της αναισθητοποίησης πριν από τη σφαγή όσον αφορά τη σφαγή ζώων εκτροφής στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, η παρέκκλιση αυτή εξυπηρετεί μόνο σκοπούς υγειονομικού ελέγχου και ίσου σεβασμού των θρησκευτικών πεποιθήσεων και παραδόσεων.
- 24 Επιπλέον, η πιστοποίηση που χορηγείται από τον Ecocert στα κρέατα που πιστοποιούνται ως «χαλάλ» τα οποία προέρχονται από ζώα που εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση δεν λαμβάνει υπόψη την αρχή της εμπιστοσύνης των καταναλωτών έναντι των βιολογικών προϊόντων.

- 25 Τόσο ο Υπουργός Γεωργίας όσο και η Bioopor, ο Ecocert και το INAO ζητούν την απόρριψη της έφεσης που άσκησε το σωματείο ΟΑΒΑ.
- 26 Κατ' αρχάς, ο Υπουργός Γεωργίας υποστηρίζει ότι ούτε ο κανονισμός 834/2007 ούτε ο κανονισμός 889/2008 αντιτίθενται ρητώς στην παρέκκλιση, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/2009, από τον κανόνα της προηγούμενης αναισθητοποίησης όσον αφορά τη σφαγή στο ειδικό πλαίσιο των λατρευτικών τύπων.
- 27 Στη συνέχεια, η Bioopor προβάλλει ότι δεν υφίσταται καμία ασυμβατότητα, υπό το πρίσμα τόσο του δικαίου της Ένωσης όσο και του εθνικού δικαίου, μεταξύ της πιστοποιήσεως «χαλάλ» και της ενδείξεως «βιολογική γεωργία», δεδομένου ότι η απαίτηση σφαγής κατόπιν προηγούμενης αναισθητοποίησης θα ισοδυναμούσε με την προσθήκη μιας προϋπόθεσης την οποία δεν προβλέπει ρητώς το θετικό δίκαιο.
- 28 Επιπλέον, μολονότι το δίκαιο της Ένωσης θέτει την αρχή της σφαγής κατόπιν αναισθητοποίησης, χωρεί παρέκκλιση από την αρχή αυτή στο όνομα της ελεύθερης άσκησης της λατρείας.
- 29 Τέλος, ο Ecocert, με τα αιτήματα του οποίου συντάσσεται το INAO, θεωρεί ότι δεν προκύπτει από τους σκοπούς που θέτει ο κανονισμός 834/2007, περιλαμβανομένου του σκοπού που αναφέρεται «σε υψηλού επιπέδου πρότυπα μεταχείρισης των ζώων», κατ' αρχήν ασυμβατότητα μεταξύ της βιολογικής παραγωγής και της σφαγής στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων η οποία αποσκοπεί στη διασφάλιση της ελεύθερης άσκησης της λατρείας.
- 30 Η αρχή της εμπιστοσύνης του καταναλωτή, μάλιστα, κατά τον Ecocert, δεν παραβιάζεται, δεδομένου ότι η χρήση της ένδειξης «βιολογική γεωργία» εγκρίθηκε νομίμως.
- 31 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι καμία διάταξη των κανονισμών 834/2007, 889/2008 και 1099/2009 δεν προσδιορίζει ρητώς τον τρόπο ή τους τρόπους σφαγής των ζώων που μπορούν να ανταποκρίνονται στους σκοπούς καλής μεταχείρισης και περιορισμού της ταλαιπωρίας των ζώων, τους οποίους πρέπει να επιδιώκει η βιολογική παραγωγή.
- 32 Υπό τις συνθήκες αυτές, η απάντηση στον λόγο ακυρώσεως που αφορά το ότι δεν μπορούν να φέρουν την ένδειξη «βιολογική γεωργία» τα κρέατα που προέρχονται από ζώα τα οποία εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, η οποία είναι καθοριστική για την έκβαση της διαφοράς της κύριας δίκης, παρουσιάζει σοβαρές δυσχέρειες ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης.
- 33 Στο πλαίσιο αυτό, το *cour administrative d'appel de Versailles* (διοικητικό εφετείο Βερσαλλιών) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν οι εφαρμοστέοι κανόνες του δικαίου της Ένωσης, που απορρέουν ιδίως:

- από το άρθρο 13 [ΣΛΕΕ],
- από τον κανονισμό [834/2007], του οποίου οι λεπτομέρειες εφαρμογής έχουν καθορισθεί από τον κανονισμό [889/2008],
- και από τον κανονισμό [1099/2009],

την έννοια ότι επιτρέπουν ή απαγορεύουν τη χορήγηση της ευρωπαϊκής ένδειξης “βιολογική γεωργία” σε προϊόντα από ζώα που εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, σφαγή η οποία πραγματοποιήθηκε υπό τους όρους που καθορίζονται από τον κανονισμό 1099/2009;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 34 Προκαταρκτικώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, με την αναφορά αντιστοίχως στο ευρωπαϊκό σήμα «βιολογική γεωργία» και στην ένδειξη «βιολογική γεωργία», το αιτούν δικαστήριο και οι διάδικοι της κύριας δίκης εννοούν, στην πραγματικότητα, το λογότυπο βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 25 του κανονισμού 834/2007 και του άρθρου 57 του κανονισμού 889/2008.
- 35 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι με το ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, εάν ο κανονισμός 834/2007, και ιδίως το άρθρο 3 και το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο viii, ερμηνευόμενος υπό το πρίσμα του άρθρου 13 ΣΛΕΕ, έχει την έννοια ότι επιτρέπει τη θέση του λογότυπου βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί προϊόντων που προέρχονται από ζώα τα οποία εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, σφαγή η οποία πραγματοποιήθηκε υπό τις συνθήκες που καθορίζονται από τον κανονισμό 1099/2009 και, ιδίως, από το άρθρο του 4, παράγραφος 4.
- 36 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού 834/2007 αναφέρει ότι η βιολογική παραγωγή, η οποία είναι ένα συνολικό σύστημα διαχείρισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και παραγωγής τροφίμων, χαρακτηρίζεται από «την εφαρμογή υψηλού επιπέδου προτύπων στη μεταχείριση των ζώων», ενώ η αιτιολογική σκέψη 10 του κανονισμού 889/2008 αναγνωρίζει ότι η καλή μεταχείριση των ζώων αποτελεί «προτεραιότητα για τη βιολογική κτηνοτροφία». Το άρθρο 3, στοιχείο α', σημείο iv, και στοιχείο γ', του κανονισμού 834/2007 ορίζει επίσης ότι η βιολογική παραγωγή αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στη «δημιουργία ενός συστήματος αειφόρου διαχείρισης της γεωργίας το οποίο [...] ανταποκρίνεται σε υψηλού επιπέδου πρότυπα μεταχείρισης των ζώων» και στην «παραγωγή ευρείας ποικιλίας τροφίμων και άλλων γεωργικών προϊόντων που να ανταποκρίνεται στην καταναλωτική ζήτηση για προϊόντα παραγόμενα με διεργασίες που δεν βλάπτουν [...] τις συνθήκες διαβίωσης [των ζώων]». Το άρθρο 5, στοιχείο η', του ως άνω κανονισμού ορίζει ακόμη ότι η βιολογική γεωργία αποσκοπεί στη «διατήρηση υψηλού επιπέδου συνθηκών διαβίωσης των ζώων, το οποίο ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των συγκεκριμένων ειδών».
- 37 Η υποχρέωση να περιορίζεται στο ελάχιστο η ταλαιπωρία των ζώων, υποχρέωση που καθιερώνεται με το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο viii, του κανονισμού 834/2007, συμβάλλει στην επίτευξη του σκοπού αυτού ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου καλής διαβίωσης των ζώων.
- 38 Ο νομοθέτης της Ένωσης, υπογραμμίζοντας επανειλημμένως τη βούλησή του να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο καλής διαβίωσης των ζώων στο πλαίσιο της βιολογικής γεωργίας, θέλησε να τονίσει ότι ο τρόπος αυτός γεωργικής παραγωγής χαρακτηρίζεται από την τήρηση ενισχυμένων προτύπων για τη μεταχείριση των ζώων σε όλους τους χώρους και σε όλα τα στάδια της παραγωγής αυτής όπου η μεταχείριση αυτή είναι δυνατό να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο.
- 39 Ο κανονισμός 834/2007, ιδίως σύμφωνα με το άρθρο του 1, παράγραφος 3, εφαρμόζεται σε κάθε επιχείρηση που συμμετέχει στις δραστηριότητες οιοδήποτε σταδίου παραγωγής, παρασκευής και διανομής προϊόντων που παρατίθενται στην παράγραφο 2 της διάταξης αυτής. Κατά τους όρους δε του άρθρου 2, στοιχείο θ', του ίδιου κανονισμού, η «παρασκευή» περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και τη σφαγή των ζώων.
- 40 Επ' αυτού, ο κανονισμός αυτός ορίζει απλώς, στο άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο viii, ότι «η ταλαιπωρία των ζώων, συμπεριλαμβανομένου του ακρωτηριασμού τους, περιορίζεται στο ελάχιστο, σε ολόκληρο τον κύκλο ζωής τους, συμπεριλαμβανομένης της στιγμής της σφαγής».

- 41 Βεβαίως, καμία διάταξη του κανονισμού 834/2007 ή του κανονισμού 889/2008 δεν καθορίζει ρητώς τον τρόπο ή τους τρόπους θανάτωσης των ζώων οι οποίοι μπορούν να περιορίσουν στο ελάχιστο την ταλαιπωρία των ζώων και, ως εκ τούτου, να υλοποιήσουν τον σκοπό διασφάλισης υψηλού επιπέδου καλής μεταχείρισης των ζώων.
- 42 Εντούτοις, ο κανονισμός 834/2007 δεν μπορεί να ερμηνευθεί χωρίς να ληφθεί υπόψη ο κανονισμός 1099/2009.
- 43 Πράγματι, αφενός, ο κανονισμός 1099/2009 ρυθμίζει ειδικά τη σφαγή των ζώων.
- 44 Αφετέρου, η προστασία της καλής μεταχείρισης των ζώων συνιστά τον πρωταρχικό σκοπό που επιδιώκει ο κανονισμός 1099/2009, όπως προκύπτει από τον ίδιο τον τίτλο του κανονισμού αυτού καθώς και από την αιτιολογική σκέψη 2, τούτο δε σύμφωνα με το άρθρο 13 ΣΛΕΕ, δυνάμει του οποίου η Ένωση και τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν πλήρως υπόψη τις ανάγκες καλής μεταχείρισης των ζώων κατά τη διαμόρφωση και την υλοποίηση της πολιτικής της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 29ης Μαΐου 2018, *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen κ.λπ.*, C-426/16, EU:C:2018:335, σκέψεις 63 και 64).
- 45 Συναφώς, ο κανονισμός 1099/2009 συμβάλλει, όπως αναφέρουν οι αιτιολογικές σκέψεις 4 και 24, στη «βελτίωση της προστασίας των ζώων κατά τη σφαγή» και προκρίνει «ορισμένες μ[εθόδους] αναισθητοποίησης [που] μπορούν να επιφέρουν τον θάνατο των ζώων με τρόπο που δεν προκαλεί πόνο και ελαχιστοποιεί την αγωνία ή την ταλαιπωρία του ζώου».
- 46 Επιπλέον, κατά το άρθρο 3 του κανονισμού 1099/2009, «[τ]α ζώα προφυλάσσονται από κάθε είδους πόνο, αγωνία ή ταλαιπωρία που μπορεί να αποφευχθεί, κατά τη θανάτωση». Αυτή η γενική απαίτηση που ισχύει για τη θανάτωση των ζώων εξειδικεύεται ιδίως στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του ως άνω κανονισμού, το οποίο προβλέπει, αφενός, ότι «[τ]α ζώα θανατώνονται μόνο μετά από αναισθητοποίηση» και, αφετέρου, ότι «[η] απώλεια αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας διατηρείται μέχρι το θάνατο του ζώου».
- 47 Το άρθρο 4 παράγραφος 1, του κανονισμού 1099/2009, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 20 του κανονισμού αυτού, καθιερώνει ως εκ τούτου την αρχή της αναισθητοποίησης των ζώων πριν από τη θανάτωσή τους και την ανάγει μάλιστα σε υποχρέωση. Ειδικότερα, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 43 των προτάσεών του, επιστημονικές μελέτες έχουν αποδείξει ότι η αναισθητοποίηση αποτελεί την μέθοδο που προσβάλλει στον μικρότερο δυνατό βαθμό την καλή μεταχείριση των ζώων κατά τη σφαγή.
- 48 Μολονότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/2009, υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 18 του κανονισμού αυτού, επιτρέπει την τέλεση λατρευτικού τύπου σφαγής, στο πλαίσιο της οποίας το ζώο ενδεχομένως θανατώνεται χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, η σφαγή αυτού του είδους, η οποία επιτρέπεται μόνον κατ' εξαίρεση στην Ένωση και προκειμένου να διασφαλιστεί ο σεβασμός της θρησκευτικής ελευθερίας (πρβλ. απόφαση της 29ης Μαΐου 2018, *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen κ.λπ.*, C-426/16, EU:C:2018:335, σκέψεις 55 έως 57), δεν είναι ικανή να περιορίσει τον πόνο, την αγωνία και την ταλαιπωρία των ζώων κατά τρόπο εξίσου αποτελεσματικό με τη σφαγή κατόπιν αναισθητοποίησης, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο στ', του κανονισμού αυτού, ερμηνευόμενου υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 20, είναι αναγκαία προκειμένου να επιφέρει απώλεια της αισθητηριακής αντίληψης και της ευαισθησίας του ζώου, ικανή να περιορίσει σημαντικά την ταλαιπωρία του.
- 49 Συναφώς, σημειώνεται ότι, μολονότι ο κανονισμός 1099/2009 διευκρινίζει, στην αιτιολογική σκέψη 43, ότι για τη σφαγή χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση απαιτείται ο λαιμός του ζώου να κόβεται με ακρίβεια με αιχμηρό μαχαίρι ώστε να περιορίζεται «στο ελάχιστο» η ταλαιπωρία του, η χρήση μιας τέτοιας μεθόδου δεν μπορεί να περιορίσει «στο ελάχιστο» την ταλαιπωρία του ζώου κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο viii, του κανονισμού 834/2007.

- 50 Επομένως, σε αντίθεση με όσα ισχυρίζονται στις γραπτές παρατηρήσεις τους τόσο η Γαλλική Κυβέρνηση όσο και οι καθού στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι ιδιαίτερες μέθοδοι σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους, στο πλαίσιο των οποίων η σφαγή πραγματοποιείται χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση και τις οποίες επιτρέπει το άρθρο 4, παράγραφος 4, του κανονισμού 1099/2009, δεν ισοδυναμούν, όσον αφορά τη διασφάλιση υψηλού επιπέδου καλής μεταχείρισης των ζώων κατά τη θανάτωσή τους, με τη μέθοδο σφαγής κατόπιν προηγούμενης αναισθητοποίησης, την οποία επιβάλλει κατ' αρχήν το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού.
- 51 Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 834/2007 αναφέρει τον σκοπό που συνίσταται στη «διατήρηση και τη δικαίωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στα προϊόντα με ετικέτα που δηλώνει ότι είναι βιολογικά». Συναφώς, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι παρέχεται στους καταναλωτές η εγγύηση ότι τα προϊόντα που φέρουν το λογότυπο βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν παραχθεί σύμφωνα με τα υψηλότερα πρότυπα, ιδίως όσον αφορά την καλή μεταχείριση των ζώων.
- 52 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ο κανονισμός 834/2007, και ιδίως το άρθρο του 3 και το άρθρο του 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο viii, ερμηνευόμενος υπό το πρίσμα του άρθρου 13 ΣΛΕΕ, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει τη θέση του λογότυπου βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί προϊόντων προερχομένων από ζώα που εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, σφαγή η οποία πραγματοποιήθηκε υπό τις συνθήκες που καθορίζονται από τον κανονισμό 1099/2009 και, ιδίως, το άρθρο του 4, παράγραφος 4.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 53 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

Ο κανονισμός (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 2007, για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91, και ιδίως το άρθρο του 3 και το άρθρο του 14, παράγραφος 1, στοιχείο β', σημείο viii, ερμηνευόμενος υπό το πρίσμα του άρθρου 13 ΣΛΕΕ, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει τη θέση του λογότυπου βιολογικής παραγωγής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 57, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 της Επιτροπής, της 5ης Σεπτεμβρίου 2008, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού 834/2007, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 271/2010, της 24ης Μαρτίου 2010, επί προϊόντων προερχομένων από ζώα που εσφάγησαν χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση στο πλαίσιο λατρευτικών τύπων, σφαγή η οποία πραγματοποιήθηκε υπό τις συνθήκες που καθορίζονται από τον κανονισμό (ΕΚ) 1099/2009 του Συμβουλίου, της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους, και, ιδίως, το άρθρο του 4, παράγραφος 4.

Lenaerts	Silva de Lapuerta	Bonichot
Arabadjiev	Biltgen	Jürimäe
Λυκούργος	Malenovský	Levits
Bay Larsen	Šváby	Vajda

Rodin

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 26 Φεβρουαρίου 2019.

Ο Γραμματέας
A. Calot Escobar

Ο Πρόεδρος
K. Lenaerts